MONITOR
Na R. P. 1769.
Nro. CI.
d. 20. Grudnia.

O wychowaniu Dzieci.

PIerwſzy o wychowaniu dzieci ſkończywſzy rozdział, przyſtąpiem do wtorego, ktory po odſadzeniu od pierſi dzięcięcia, do piątego aż lub ſzoſtego iego roku, przeciąg czaſu zawiera w ſobie.

Dziecie na świecie iuż zoſtaiące, w pierwſzych życia ſwego początkach nieſporo rośnie, w zględem w zroſtu tego, ktory w macicy zamknięte miało, bo w czaſie dziewięciu mieſięcy do ośmnaſtu lub dwudzieſtu cali urośnie,

Eeeee ktore

ktore po przyiściu na świat na ſześć ledwo cali pierwſzego roku przyrość może, y ten wzroſt iego tak znacznie pomnieyſzony, aż do młodzieńczego trwa w nim wieku, w ktorym dopiero wydatnieyſze wſzyſtkich iego części ciała wywiązanie bydź ſię pokazuie.

W pierwſzych żywota iego leciech żwiązek liczkow naydelikatnieyſzy bywa, naczynia wewnętrzne ſzczupłe y ſłabe nader, y wſzyſtko poſtanowienie iego ciała względem zdrowia nayſkłonnieyſze ieſt w tedy do przybierania na ſiebie dobrych lub złych ſkutkow, z rzeczy pożyciu iego y zdrowiu użytecznych do udoſkonalenia y zamocnienia temperamentu iego.

Ieżeli, iako widziemy, ſprawowanie ciała względem pożywienia iego, tym lepiey ſię w ciele ludzkim zwykło działać, im wſzyſtkie iego części w wolnym buianiu zoſtawione bywaią, czemuż ſię nad tym nie zadziwim? widząc, że Europeyczyk, ten naycelnieyſzego świata podziału mieſzkanieć, przeciwnym drodze,

dze, ktorą mu ſamey natury wſkazuie powod, udaie ſię manowcem; Ledwo co dziecie pokaże ſię na świat, zaraz nań powiiania w kładaią pęta, iak gdyby dręczyć y pierwſzy dzień przyścia iego na świat obrzydzić chciano mu cale; Przemiia przecież tego więzienia y niewoli czas opłakany, iuż ci nań ſrożſzy na pogotowaniu maią udręczenia wymyſł, ledwo co go z powicia roſplączą, w ſznorowkę nowy męczenia wynalazek tłoczyć zaczynaią, ktora iuż mu tyle dolegliwości y płaczu nie przyczyni iako powicie, lecz wſzyſtkie w nim dobre dyſpozycye przeinaczy z gruntu, ktore, aby zdrowia y wolności uſzczęśliwienia ludzkiego nayzacnieyſzych cząſtek używać mogło, na świat z ſobą przynieſło.

Wymienię tu wſzyſtko, cokolwiek do zganienia, tak wielce zdrożnego używania Sznorowek obyczaiu należeć będzie, á lubo w tym rozdziale, coby do piątego lub ſzoſtego roku na mieyſce ſznorowki nayprzyzwoitſzego dzieciom

było,

było, wyrazić nieumyśliłem, żebym na iedną rzecz w naſtępuiących rozdziałach niewpadał, to co tu wyrażę, rownie do podeſzłego wieku ściągać ſię może.

Sznorowka, ktorą dziecie noſi, niemniey mu ieſt ſzkodliwą w tym wieku, iako powicie, w ktore go wikłaią w pierwſzych żywota iego początkach. Y ten wymyślony ubior ma iakieś podobieńſtwo do rażącego à przeto ſzkodliwego kirysu, ktory rozpierania ſię pierſiom zabrania, w ten czas tchnienie tey części nayiſtotnieyſze, przyrodzonym nie, ſprawia ſię trybem; ściśnięcie to, ieſt tamą do doſtatecznego roſkurczenia ſerca, przeſzkadza płucom roſpoſtrzyć ſię według potrzeby, boki tak ſpięte wściągaią ſię ku ſobie, y płuca ſkurczone umnieyſzaią przeſtworność pierſi. Ta moda czyli raczey morderſtwo, odeymuie wrodzoną tchnienia wolnego łatwość, z tąd uprzykrzone kaſzle, ſłabę pierſi, delikatne nad to komplexye, y inne nieźliczone długo trwaiące pochodzą niemocy, ktoremi zarażeni w mdłościach nieuſtannych

nych prowadzą życie, albo wcześniey śmiertelne zalegaią doły, pierſi tylko z młodości lat ſwoich ściągane miewaiąc.

Wiemy dowodnie, że niemożna ieść ſkoro pierſi y żywot ściśnięty, co przyczyną bywa, że albo ſię krztuſić poczynamy, kiedy ſobie doſyć poſolguiem, albo, że żołądek przez ściſkanie uſtawiczne zmarſzczony y zwiędły, niechce przyimować więcey pokarmu do ożywiania ciała potrzebnego. To iuż rozumiem poznaliśmy ſkutki z tey odmiany wypływaiące, przypatrzmy ſię z drugiey teraz ſtrony. Rozumieią bowiem, że zamierzonego dziwactwa ſwego nie dopną kreſu, ieżli by dziatki ſwoie nie w ściągaiących bynaymniey ſukienkach noſić przedſiewzieli, lecz gdyby ſię tylko uważnie miarkować raczyli, że y dwoch minut w całego dnia przeciągu nie znaydzie ſię razem, w ktorych by ſznorowka iednakowo ie ściſkać y utrzymywać mogła, ale ponieważ ona, według rożnych ułożenia, y rozmaitych, ktore dziecie ſprawuie, poſtaw,

mniey

mniey lub więcey ſkuteczności ſwey dokazuie, uznać by powinni nieſprawność ubioru tego, à oſądzić oraz, że przyzwoitſzego dziatkom obmyślić by nie potrafili ſtroiu, nad miekką łatwo ſię rosſpościeraiącą y naymniey nieſzkodliwą ſukienkę. Ale żę oni powſzechnym uprzedzeni zdaniem, takowego trzymać ſię ſposobu za niepodobną rzecz oſądzą, tedy daleko niepodobnieyſzą ieſt z tąd wynaleść pożytek, iako to obaczemy.

Jeżeli ſznorowka ieſt ciaſna, ani wątpić potrzeba, że ſtłoczy nie ktore wewnętrzne części, y nadwątli ie niepochybnie. Cierpi dziecie bol, albo przynaymniey nudność uczuwa w ſobie, ktora mu odbiera weſołość iego wiekowi arcyużyteczną. Z tąd ſmutnym y pogrążonym ſię ſtaie, bez naymnieyſzey ruchawości iak wryte ſtawa, albowiem tych roſkoſznych dziarſkości do wzroſtu y rozwicia młodości tak wielce pomagaiącey ſprawować nie może, wſzyſtkie części ciała iego czy w ſpoczynku, czyli w tym iego udręczeniu

wątleią,

wątleią, y ieżeli powątpiwasz iefzcze, że tych tak okropnych skutkow sznorowka nie iest przyczyną, obacz odciski, ktore wygnietła na ciele, à wraz osądzisz, z iak wielką się to przyrodzenia dzieie krzywdą y obrazą. Więc te stworzenia nędzne ięczą okropnie z bolu, ktory z dłabienia ich y ściągania w muszkułach y suchych żyłach ponosić muszą, co tamuie bieg y rozchod przyrodzony tuczącego soku, ktory w tedy niektore części zbytnim przelewa zapełnieniem, a dziecie zamiast wyrobienia w nim piękney kibici y kształtnego uięcia, brzuchatym y niekształtnym staie się. Ten wymysł sprzeciwia się nawet samemu przyrodzenia prawu, ktore do uskonalenia własnego dzieła nam go podaie, iako tego szczęśliwe skutki w inszych widziem narodach, po wsiach, w źwierzętach nawet samych.

Ale wymyślny y nie spokoyny Obywatel, niekształtowi y niezgrabności zagradzaiąc, ktorey nierozumne usiłowania iego naypierwszym bywaią zaszczepie-

ſzczepieniem, okrutney y zdradliwey doświadcza ſztuki. Y toć iego uporczywe przedſiewzięcie wſzyſtkich na się rozumnych oburza ludzi, ktorzy iuż ganbą, iuż piſmem przeciw obrzydłemu temu powſtaią obyczaiowi, ſamo nawet mocnieyſze y niezawodne doświadczenie ieſt za nieme, do okrzyknienia tey nader niebeśpieczney praktyki, ale zaſtarzały zwyczay, uprzedzone mniemanie, y powſzechna naywięcey białychgłow upartość, na ſamym nawet rozumu przemaga świetle.